

УДК 336.027

Осінська О. Б.,

к.е.н., старший викладач кафедри комерційної діяльності і підприємництва, Львівський торговельно-економічний університет, Львів

Гаврилюк А. А.,

аспірант, Львівський торговельно-економічний університет, Львів

КРЕДИТНЕ СТИМУЛЮВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У статті досліджуються фундаментальні положення і принципи сучасних теорій фінансового посередництва і кредиту, дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених з питань регулятивного впливу центрального банку на перебіг банківського кредитування суб'єктів підприємницької діяльності. У роботі розглянуто кредитний процес як сукупність практичних дій комерційного банку з приводу видачі та погашення позичок як складова механізму практичної реалізації кредитного забезпечення підприємницької діяльності, що має передбачати дотримання всіх базових принципів та умов банківського кредитування. Сформульовані й викладені у статті висновки та пропозиції щодо активізації банківського кредитування суб'єктів підприємництва можуть бути застосовані при практичній реалізації на всіх рівнях системи кредитної підтримки виробничих структур в Україні.

Ключові слова: грошово-кредитна політика; інструменти регулятивного впливу; обов'язкове резервування; кредитна активність банків; підприємницька активність; кредитне забезпечення підприємництва; процентна політика.

Osinska O. B.,

Ph.D., Senior Lecturer, Department of Commercial Activity and Entrepreneurship, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

Gavrulyk A. A.,

Postgraduate, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

CREDIT STIMULATION OF SUBJECTS OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY

Abstract. The article deals with the fundamental norms and principles of modern theories of financial intermediation and credit, researches of domestic and foreign scientists on the regulatory impact of the central bank in the course of bank lending to subjects of entrepreneurial activity. The article examines the credit process as a set of practical actions of commercial bank on the issuance and repayment of loans, as a part of the mechanism of practical implementation of credit provision of business activities that should provide compliance with all the basic principles and conditions of bank lending. Conclusions and proposals formulated and set out in the article considering the intensification of bank lending of subjects of entrepreneurial activity can be used for the practical implementation at all levels of credit support of production enterprises in Ukraine.

Keywords: monetary policy; tools of regulatory influence; mandatory reserves; credit activity of banks; entrepreneurial activity; credit provision of business; interest rate policy.

Постановка проблеми. Зроблено глибокий аналіз практичної реалізації кредитного процесу в межах взаємовідносин комерційних банків із підприємствами з точки зору вдосконалення внутрішньо-банківської реалізації кредитної політики. Окрема увага приділена виокремленню організаційно-методичних аспектів діяльності банків щодо забезпечення повернення позичок, а саме: в контексті вдосконалення роботи банківських установ управління кредитними ризиками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі представлений досить широкий спектр думок щодо можливостей державного втручання в розвиток ринкової економічної системи. При цьому погляди вчених істотно змінювалися залежно від конкретних умов розвитку світового господарства. Дослідженням проблем законодавчого регулювання кредитних послуг банків та підтримки розвитку малого підприємництва присвячені праці багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених:

Адамика Б. П., Барановського О. І., Вергелюк Ю. Ю., Гуцала І. С., Грідасова В. М., Касьянюк С. В., Кухарук Н. С., Л'їберт К., Лаврушин О. І., Малюгіної А. О., Мороза А. М., Салтикової Г. та ін.

Постановка завдання. Мета цієї статті полягає в аналізі сучасного стану діяльності банків як основного регулятора грошово-кредитного ринку, а також обґрунтуванні необхідності системного розгляду впливу інструментів грошово-кредитного регулювання та кредитного забезпечення підприємницької діяльності з метою задоволення попиту суб'єктів підприємницької діяльності на додаткові кошти.

Виклад основного матеріалу дослідження. В економічній літературі на сьогодні значну увагу приділено висвітленню питань, пов'язаних із кредитним механізмом та його практичною реалізацією. Однак дослідження даного питання зводиться до вивчення або окремих аспектів функціонування кредитного механізму, або його дії на окремих етапах економічного розвитку.

Кредитний механізм визначається А. М. Морозом як сукупність принципів, організаційних форм, методів і правил, встановлених законодавством і спрямованих на забезпечення управління кредитом [33, с. 152]. До специфічних ознак цієї категорії відносять те, що це поняття з'явилося в умовах командно-адміністративної економіки в зв'язку з надмірною заорганізованістю кредитних відносин, у певній мірі дублює поняття "кредитна система". В умовах ринкової економіки останнього досить для виразу відповідного аспекту відносин.

О. І. Лаврушин вважає, що кредитний механізм охоплює "сукупність прийомів, пов'язаних з акумулюванням ресурсів, встановленням границь використання кредиту і методами надання його господарству" [149, с. 16]. Зрозуміло, що подібна оцінка механізму кредитування спрямована більшою мірою на мікроекономічний аспект організації кредитних відносин – безпосередньо між банківськими установами та їхніми клієнтами.

В інших літературних джерелах спостерігається таке визначення: "Кредитний механізм – сукупність взаємопов'язаних прийомів та способів, що забезпечують реалізацію на практиці об'єктивних функцій кредиту як економічної категорії та дотримання принципів кредитування" [34, с. 144].

Іншою спробою дослідження теоретичних засад функціонування кредитного механізму, його окремих елементів та їх взаємозв'язку є обґрунтування даного кола питань І. С. Гуцалом. Так, на думку цього автора, суть кредитного механізму обумовлена змістом і функціями та роллю кредиту як самостійної економічної категорії, організаційною структурою банківської системи та її функціями щодо регулювання кредитних відносин [76, с. 10]. Метою функціонування кредитного механізму є вплив через практичну реалізацію функцій кредиту на діяльність господарюючих суб'єктів економіки країни у цілому, сприяючи при цьому розширеному суспільному відтворенню відповідно з дією економічних законів.

З нашої точки зору кредитний механізм є більш загальним терміном, що далеко не в повній мірі адекватний до визначення конкретних напрямів діяльності банку. Зрозумілим є те, що механізм кредитування спрямовується більшою мірою на мікроекономічний аспект організації кредитних відносин – безпосередньо між банківськими установами та їхніми клієнтами [82, с. 37]. Окрім того, дане поняття якщо і вживалось у більш широкому розумінні, то в першу чергу у зв'язку з кредитним плануванням в адміністративно-командній економіці.

Безумовно, що застосування терміна "кредитний механізм" можливе лише в окремих випадках, пов'язаних із конкретними умовами видачі й погашення кредиту стосовно конкретного позичальника, оскільки даний механізм охоплює технологічний інструментарій цього процесу – від попередньої оцінки спроможності позичальника повернути борг до всебічного контролю за ефективним використанням та погашенням позики.

Ще більш широким і загальним терміном є фінансовий механізм. Це більш широкий термін, що передбачає сукупність форм і методів створення та використання фондів фінансових ресурсів з метою забезпечення різноманітних потреб державних структур, господарських суб'єктів і населення. За допомогою фінансового механізму згідно з основними положеннями фінансової політики здійснюються розподіл і перерозподіл створюваного в державі валового внутрішнього продукту [101, с. 275].

На відміну від кредитного та фінансового механізмів, механізм кредитного забезпечення підприємницької діяльності має більш практичний характер та пов'язаний із певними діями банківської системи щодо спрямування кредитних ресурсів на забезпечення потреб господарюючих суб'єктів у додаткових грошових коштах на формування основного та оборотного капіталу, а відтак стимулювання їх ділової активності.

Слушним є виокремлення окремого поняття, а саме: банківського механізму, що можна визначити як сукупність організаційно-економічних заходів, що формують умови та порядок дій інститутів банківської системи з регулювання грошово-кредитних відносин на макрорівні та їх реалізації між економічними агентами на мікрорівні [82, с. 36].

Банківський механізм організації грошово-кредитних відносин найбільш доцільно розглядати як певну сукупність способів, прийомів, методів практичної реалізації відповідних відносин, що охоплює три основні блоки, які відображають три взаємопов'язані між собою процеси:

- 1) регулювання грошово-кредитних відносин на макрорівні;
- 2) їхню організацію на мікрорівні між окремими економічними агентами;
- 3) процес підтримання стабільності банківської системи як основи ефективної організації грошово-кредитних відносин і на макро-, і на мікрорівні.

Безумовно, що механізм кредитного забезпечення підприємницької діяльності є поняттям значно вужчим, аніж банківський механізм організації грошово-кредитних відносин, оскільки охоплює лише практичні аспекти реалізації підфункції банків із

кредитного забезпечення підприємницької діяльності й спрямований на оптимізацію кредитних взаємин банків із підприємницькими структурами з метою задоволення останніх грошовими ресурсами.

У той же час між вказаними дефініціями прослідковується з нашої точки зору певна ієрархічна послідовність, оскільки спільною рисою є реалізація банками на практиці функції посередництва в кредиті. Загалом вказану підпорядкованість організаційних форм кредитних відносин можна зобразити наступним чином (рис. 1). Отже, виокремлений нами механізм кредитного забезпечення підприємницької діяльності є органічною складовою банківського механізму організації грошово-кредитних відносин, а кредитний механізм, відповідно, охоплює лише мікроекономічний аспект організації вказаного механізму, оскільки відображає лише технологічний інструментарій його реалізації.

Рис. 1. Механізм кредитного забезпечення підприємницької діяльності в ієрархічній підпорядкованості до організаційних форм кредитних відносин

Отже, з нашої точки зору механізм кредитного забезпечення підприємницької діяльності можна визначити як сукупність практичних заходів центрального банку та послідовності дій комерційних банків щодо спрямування тимчасово вільних грошових ресурсів у виробничу діяльність суб'єктів господарювання. Метою функціонування цього механізму як базової основи практичної реалізації кредитного забезпечення є задоволення виробничих потреб суб'єктів підприємництва, а саме: спрямування кредитних ресурсів комерційних банків на формування фінансових ресурсів підприємств. Схематично механізм кредитного забезпечення підприємницької діяльності можна зобразити наступним чином (рис. 2).

До суб'єктів механізму кредитного забезпечення підприємницької діяльності слід віднести центральний банк, комерційні банки та підприємницькі структури. Кожний суб'єкт вказаного механізму повинен чітко виконувати свої функції у взаємоув'язці та узгодженні один із одним.

Так, із наведеної вище схеми видно, що центральний банк посідає вагомe місце та відіграє значну роль у механізмі практичної реалізації кредитного забезпечення підприємницької діяльності, позаяк, використовуючи інструментарій грошово-кредитної політики та здійснюючи регулювання діяльності комерційних банків, він має суттєвий вплив на ресурсну базу та кредитну активність останніх. За допомогою

встановлення основних нормативів регулювання діяльності банківських установ, провадження нагляду та контролю за комерційною діяльністю банків центробанк відповідним чином обмежує або розширює кредитні вкладення комерційних банків у реальний сектор економіки.

З нашої точки зору центральний банк в умовах перехідної економіки, використовуючи економічні та адміністративні важелі, може застосовувати до комерційних банків диференційовані умови – від пільгових процентів за грошові ресурси до диференціації вимог щодо обов'язкового резервування. Це регулювання Національним банком діяльності комерційних банків, проведення нагляду та контролю; механізм кредитного забезпечення підприємницької діяльності; сукупність заходів та важелів грошово-кредитного регулювання НБУ, їх вплив на ресурсну базу та кредитну активність комерційних банків; загальне спрямування кредитних ресурсів комерційних банків на кредитне забезпечення підприємницької діяльності; кредитна політика комерційного банку; управління кредитним ризиком; рівень забезпечення кредитними ресурсами підприємницьких структур та вплив на їх ділову активність; зміни ВВП. Організація кредитних відносин на мікрорівні (кредитний процес) дає широкі можливості дієвішого впливу на роботу комерційних банків з точки зору спрямування їхніх кредитних вкладень до суб'єктів підприємницької діяльності і насамперед – малого та середнього бізнесу.

Роль центрального банку в механізмі кредитного забезпечення підприємницької діяльності обумовлена специфікою його функціонування в ринкових умовах, оскільки, з однієї сторони, він реалізує політику державного регулювання економіки, відповідає за стан грошового обігу в країні, при цьому представляє інтереси держави; а з іншої, – забезпечує ефективність функціонування банківської системи на ринку кредитних ресурсів.

З огляду на значення центрального банку в практичній реалізації механізму кредитного забезпечення підприємницької діяльності грошово-кредитна (монетарна) політика центрального банку виступає у ньому базовою основою, позаяк, використовуючи економічні та адміністративні важелі впливу на пропозицію грошових ресурсів, центробанк може суттєво впливати на кредитну активність комерційних банків, а відтак – на кредитне забезпечення підприємницької діяльності.

Комерційні банки у тісному взаємозв'язку з центральним банком безпосередньо здійснюють практичну реалізацію механізму кредитного забезпечення підприємницької діяльності. В процесі видачі позичок комерційними банками здійснюється спрямування тимчасово вільних грошових ресурсів на виробничі потреби суб'єктів господарювання, а саме: на поповнення основного та оборотного капіталу. За умови ефективного використання кредитних ресурсів суб'єктами господарювання в якості джерела фінансування можливі значні зрушення в обсягах виробництва, котрі, в свою чергу, позначаються на фінансовому стані суб'єктів господарювання, їхній прибутковості, а відтак – кредитоспроможності.

Отже, між результативністю функціонування підприємницьких структур та прибутковістю комерційних банків спостерігається позитивний зворотний зв'язок: збільшення доходності виробничої діяльності суб'єктів господарювання призводить до підвищення прибутковості банківських установ.

формуватися, з нашої точки зору, виходячи з реальних економічних умов, ступеня кваліфікації персоналу кредитних установ, а також рівня економічного розвитку країни в цілому. Очевидно, що саме кредитна політика на мікроекономічному рівні в частині стратегії повинна включати пріоритети, принципи і цілі

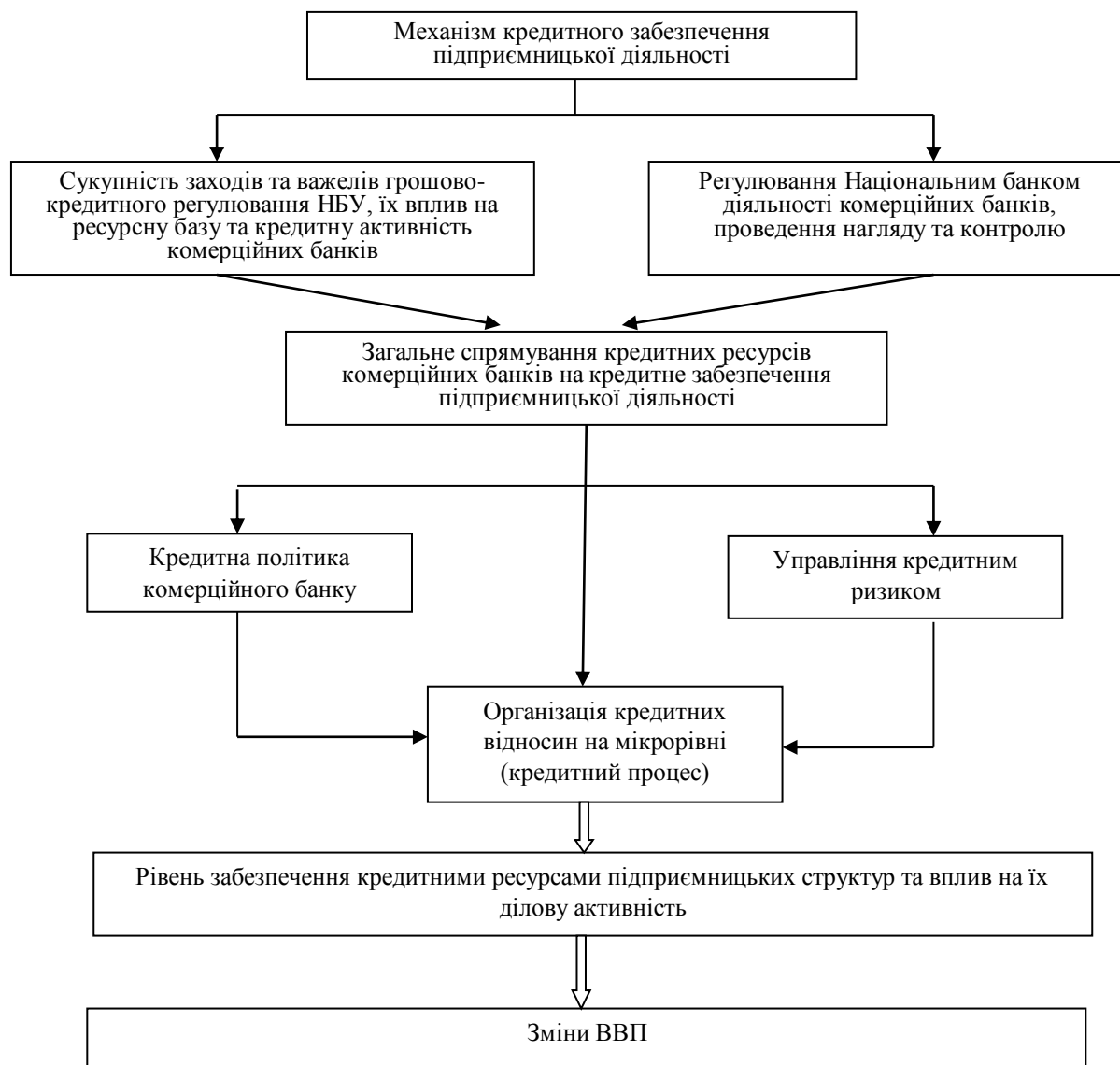

Рис. 2. Схема організації механізму кредитного забезпечення підприємницької діяльності

На мікрорівні практична реалізація кредитного забезпечення підприємницької діяльності відбувається на основі організації кредитних відносин між комерційними банками та підприємствами за умови ініціювання цих взаємин саме суб'єктами господарювання. Загалом виражена та гнучка кредитна політика комерційного банку, правильність визначення її пріоритетів у значній мірі впливають на здатність комерційного банку конкурувати на ринку банківських послуг, а отже, на їхні потенційні можливості кредитного забезпечення підприємницької діяльності.

Оскільки основою вирішення питання про пріоритетні цілі діяльності кожного банку і всієї банківської діяльності в цілому є кредитна політика, вона повинна

конкретного банку на кредитному ринку. Вона визначається, по-перше, вибором клієнтів і кредитних інструментів (сегментування ринку), по-друге, нормами і правилами, які регламентують практичну діяльність банківського персоналу, і, по-третє, компетенцією керівництва банку і рівнем кваліфікації персоналу, який займається питаннями кредитування.

Тактика кредитної політики повинна охоплювати конкретні інструментарії, які використовуються певним банком для реалізації його стратегічних цілей при здійсненні кредитних операцій, напрями їх вдосконалення, порядок організації кредитного процесу. Таким чином, основними, фундаментальними цілями кредитної політики комерційного банку є, з одного

боку, забезпечення умов для задоволення кредитних потреб клієнтів, а з другого, – отримання прибутку при забезпеченні належного рівня своєї ліквідності та мінімізації ризиків за здійснюваними операціями.

Для успішного функціонування банку і забезпечення ефективності реалізації механізму кредитного забезпечення підприємницької діяльності особливо значення набуває розроблення відповідної стратегії управління ризиком. Важливим моментом, на якому слід наголосити при розгляді механізму кредитного забезпечення підприємницької діяльності, є те, що загальна спрямованість дій комерційного банку в процесі кредитування визначається завданнями щодо мінімізації ризику за позичковими операціями та забезпечення їх максимальної доходності.

У цьому зв'язку основний акцент у формуванні кредитної політики кожного окремого банку повинен ставитися на досягненні безпеки, зниженні ризиковості кредитних вкладень якомога ширшими методами, запобіганні втрат активів та банківського капіталу. З метою захисту своїх інтересів, зменшення рівня кредитних ризиків у процесі реалізації механізму кредитного забезпечення підприємницької діяльності комерційний банк повинен керуватися як нормативними положеннями, показниками ризику, встановленими інструктивними документами, так і власними критеріями оцінки ймовірних ризиків, методами та заходами щодо їх зниження.

Для зменшення кредитних ризиків Національним банком України введені нормативи ризиків та показників кредитної діяльності комерційних банків, лімітування та страхове резервування кредитів. Враховуючи дані обмеження, а також керуючись міркуваннями незалежності від непередбачуваної поведінки суб'єктів підприємницької діяльності, банки при реалізації кредитної політики застосовують різноманітні методи управління кредитним ризиком, які в цілому дозволяють знизити ступінь ризику втрати позичкового капіталу з вини некредитоспроможності клієнтів.

Безперечно, найпростішим методом захисту від ризику неповернення кредитів є елементарне нівелювання ризику, якого може дотримуватися банк, надаючи позики лише надійним та перевіреним позичальникам. Однак повністю уникнути ризику в банківській справі, виключити ймовірну появу втрат практично неможливо. З таких позицій головною метою ефективно організації механізму кредитного забезпечення підприємницької діяльності є саме мінімізація ризику, оскільки банк не повинен ігнорувати ринок кредитних вкладень із відносно високим ступенем ризику, а відтак раціонально та виважено оперувати капіталом у даному секторі активної діяльності суб'єктів підприємництва.

Найважливішим завданням банківського менеджменту, а відтак і реалізації вказаного механізму на мікрорівні в частині управління кредитним ризиком, є оптимізація співвідношення між прибутковістю, ризиком та ліквідністю. З нашої точки зору проблеми, які постають перед банком з приводу організації кредитних взаємин із суб'єктами підприємницької діяльності, можна подолати, лише застосовуючи системний підхід до управління банком у цілому й управління ризиками зокрема.

Сама можливість забезпечення банком потреб у кредитних ресурсах суб'єктів підприємницької діяльності значною мірою залежить від організації кредитного процесу, котра визначається умовами прибуткового застосування акумульованих банком ресурсів та рівнем безпеки їхнього розміщення у різних секторах господарства, що безпосередньо залежить від побудованої належним чином роботи з мінімізації ризиків за позичковими операціями. Відтак оптимізація методологічних основ кредитного процесу, на наш погляд, є важливим підґрунтям для забезпечення ефективної взаємодії підприємств реального сектора з банківськими установами у механізмі кредитного забезпечення підприємницької діяльності.

У цьому контексті під методологічними основами організації кредитного процесу слід розуміти не лише сукупність методів кредитування, тобто реалізацію конкретних позичкових операцій, а й увесь комплекс сукупності заходів, які здійснюються безпосередньо у ході кредитування і після його завершення. Йдеться передусім про особливості формування підходів до побудови взаємин банків із позичальниками та всі можливі аспекти практичної організації кредитних відносин.

У цілому банки у своїй практиці повинні застосовувати такі економічні важелі, які б задовольняли суб'єктів підприємницької діяльності. Банківська діяльність при цьому повинна базуватися з нашої точки зору на таких основних засадах:

- 1) оптимізації процентної політики;
- 2) створення та розвитку правового поля організації дієвих кредитних взаємин;
- 3) диференціації підходів до прийняття відповідних рішень щодо кожного окремого клієнта;
- 4) розширення спектра банківських кредитних продуктів.

Отже, ділова активність суб'єктів господарювання значною мірою залежить від рівня їх кредитного забезпечення банківськими установами, від обсягів кредитних вкладень комерційних банків у реальний сектор економіки. Власне, залежно від ефективності реалізації механізму кредитного забезпечення банківською системою в цілому можливі структурні зрушення у процесах розширеного відтворення, а відтак – насичення вітчизняного ринку високоякісними товарами та послугами, перехід на інноваційну модель розвитку економіки.

З точки зору практичної реалізації механізму кредитного забезпечення основою глибокої й ефективної взаємодії підприємств реального сектора економіки та комерційних банків є кредитна діяльність останніх. За допомогою чітко сформульованої й ефективно реалізованої на практиці стратегії кредитної діяльності комерційними банками можуть бути вирішені такі завдання розвитку вітчизняної ринкової економіки: вихід реального сектора з кризового стану (наприклад, із фази спаду довгострокового економічного циклу); забезпечення стабільних темпів економічного зростання; структурна перебудова економіки і розвиток нових технологічних галузей; впровадження інновацій; розвиток малого та середнього підприємництва як основи розвитку економіки з метою розширення можливостей збільшення ВВП;

створення нових і реформування існуючих робочих місць як частини загального соціального завдання.

Потреба у функціонуванні ефективного механізму кредитного забезпечення підприємницької діяльності зумовлена необхідністю оптимальної взаємодії суб'єктів ринку, що мають надлишкові заощадження, із суб'єктами, які відчувають їх нестачу. Вказаний оптимум може бути досягнуто за умови трансформації строків, розмірів ресурсів та ризиків за відповідними операціями, що забезпечує збіг інтересів кінцевих позичальників та кінцевих кредиторів.

У результаті акумульовані банками дрібні вклади, внесені на відносно нетривалі терміни або до запитання, перетворюються на потужні грошові потоки, що можуть бути інвестовані в реальні активи відповідно до потреб виробництва, забезпечуючи тим самим ефективний кругообіг капіталів у масштабах всієї економіки. Крім того, банки здатні трансформувати ризик для власників коштів, суттєво знижуючи його. Це забезпечується не лише розосередженням вкладень за різними групами позичальників, але й здатністю банків завдяки наявності відповідного аналітичного апарату більш точно оцінювати фінансовий стан потенційних одержувачів ресурсів. Таким чином, завдяки трансформаційній діяльності банків забезпечуються більш широкі можливості взаємодії суб'єктів відтворення, що сприяє належному відновленню виробництва та економічних відносин суспільства.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Потреба у функціонуванні ефективного перерозподільного механізму банків зумовлена необхідністю оптимальної взаємодії суб'єктів ринку, що мають надлишкові заощадження, з суб'єктами, які мають їх недостатньо. Вказаний оптимум може бути досягнуто за умови трансформації строків, розмірів ресурсів та ризиків за відповідними операціями, що забезпечує збіг інтересів кінцевих позичальників та кінцевих кредиторів. Проміжною ланкою, що реалізує вказану трансформацію на практиці, і виступають банки.

Можливість ефективного реалізації комерційними банками механізму кредитного забезпечення підприємницької діяльності, виконання ними основних своїх функцій в економічному середовищі країни здійснюється у нерозривному зв'язку з суб'єктами господарювання. Між банківським та реальним секторами прослідковується тісна функціональна взаємодія. На наш погляд, функціональні напрямки взаємодії банківського та реального секторів економіки можна визначити як сукупність економічних взаємозв'язків, що виникають між комерційними банками та суб'єктами підприємницької діяльності в процесі перерозподілу грошових коштів, результатом реалізації яких є забезпечення неперервності суспільного відтворення.

Не викликає сумнівів, що вибір стратегії розвитку банківської системи повинен бути тісно пов'язаний із реаліями вітчизняної економіки. Банки у своїй практиці повинні застосовувати такі економічні важелі, які б задовольняли потреби суб'єктів підприємницької діяльності у кредитних ресурсах. Загалом указані фактори визначають ті об'єктивні труднощі,

які суттєво обмежують ефективність практичної реалізації механізму кредитного забезпечення підприємницької діяльності, однак це жодною мірою не зменшує тієї ролі фінансових посередників, яку відіграють банки у цьому процесі. Таким чином, виділена дефініція "механізм кредитного забезпечення підприємницької діяльності" повною мірою відображає сучасні тенденції у становленні та розвитку банківської системи України, позаяк саме спрямування кредитної політики на кредитне забезпечення виробничих потреб підприємницьких структур у межах повноцінного рівноправного партнерства є важливим фактором підвищення ефективності функціонування банківської системи та досягнення не лише її стабільності й надійності, а й економічного зростання загалом. Отже, підсумовуючи вищевказані аспекти організації кредитних відносин банків із підприємствами, можна стверджувати, що обґрунтування теоретичних засад організації та визначення шляхів удосконалення механізму кредитного забезпечення підприємницької діяльності дозволить: з однієї сторони, підвищити ефективність функціонування банківської системи; а з іншої, – сприятиме розвитку вітчизняної економіки загалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Банківська енциклопедія / [під ред. проф. Мороз А. М.]. – К. : Ельтон, 1993. – 333 с.
2. Банківська справа : навч. посібник / [за ред. Тиркало Р. І.]. – Тернопіль : Економічна думка, 2000. – 219 с.
3. Гуцал І. С. Функціонування кредитного механізму в Україні в перехідний до ринку період / Гуцал І. С. – Тернопіль : Збруч, 1999. – 312 с.
4. Дзюблюк О. В. Організація грошово-кредитних відносин суспільства в умовах ринкового реформування економіки : монографія / Дзюблюк О. В. – К. : Поліграфкнига, 2000. – 511 с.
5. Загородній А. Г. Фінансовий словник / Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. – [2-ге вид., випр. і доп.]. – Львів : Центр Європи, 1997. – 576 с.
6. Организация и планирование кредита : учебник / [под ред. О. И. Лаврушина]. – М. : Финансы и статистика, 1991. – 336 с.

REFERENCES

1. *Bankivs'ka entsyklopediia*, pid red. prof. Moroz A. M. (1993), El'ton, K., 333 s.
2. *Bankivs'ka sprava*, za red. Tyrkalo R. I. (2000), Ekonomichna dumka, Ternopil', 219 s.
3. Hutsal, I. S. (1999), *Funktsionuvannia kredytnoho mekhanizmu v Ukraini v perekhidnyj do rynku period*, Zbruch, Ternopil', 312 s.
4. Dziubliuk, O. V. (2000), *Orhanizatsiia hroshovo-kredytnykh vidnosyn suspil'stva v umovakh rynkovo-ho reformuvannia ekonomiky*, Polihrafknyha, K., 511 s.
5. Zahorodnij, A. H. Vozniuk, H. L. and Smovzhenko, T. S. (1997), *Finansovij slovnyk*, 2 nd ed, Tsentr Yevropy, L'viv, 576 s.
6. *Organizacija i planirovanie kredita*, pod red. O. I. Lavrushina (1991), *Finansy i statistika*, M., 336 s.